

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

E-ISSN: 2651-3013

Cilt: 5 Sayı: 1 Nisan 2022

ss. 144-179

Makalenin Geliş

Tarihi

29/03/2022

Makalenin

Kabul Tarihi

17/04/2022

Yayın Tarihi

30/04/2022

GÜLİSTÂN HAKKINDA TÜRKÇE ÇALIŞMALAR ÜZERİNE BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ

Bülent ŞİĞVA*

Ebru ÖZSOY**

ÖZET

Sa'di-i Şirâzi, 13. yüzyıl Fars edebiyatının önemli şairlerinden birisidir. Doğum-ölüm tarihi ve mahlası noktasında kaynaklarda çelişkili bilgiler bulunmaktadır. Hayatı ve eğitimi hususunda ise kaynaklarda kesin bilgiler vardır. Ailesinin eğitimine çok önem verdiği ve bu sayede iyi bir eğitim aldığı bilinmektedir. Aldığı eğitim sayesinde manzum ve mensur olmak üzere çok sayıda eser kaleme almıştır. Özellikle Bûstân ve Gülistân, eserleri arasında en dikkati çekenlerdir. Sa'di-i Şirâzi, Türk edebiyatını derinden etkilemiş, Bûstân, Gülistân isimli eserleri birçok müellif tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiş ve üzerinde şerh çalışmaları yapılmıştır. Kendisi ve eserleri hakkında çok sayıda kitap ve makale yayınlanmıştır. Yapılan bu tür çalışmalar, Sa'di-i Şirâzi'nin hayatındaki çelişkili bilgiler noktasında bizlere ışık tutmuştur. Bu bakımdan Sa'di-i Şirâzi ve eserleri üzerine bibliyografya çalışmaları yapılması klasik Türk edebiyatı alanı için çok gereklidir. Bu çalışma, bu ihtiyacın bir kısmını gidermek amacıyla hazırlanmış bir bibliyografya denemesidir.

Bu makalede, ilk olarak kaynaklardan hareketle Sa'di-i Şirâzi'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmamıza konu olan Gülistân ayrıntılı bir

* Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, bsigva@erzincan.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7447-9064

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD, ebruozsy61@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6091-2007

şekilde tanıtıldıktan sonra üzerine yapılan eski ve yeni harfli tercüme ve şerhler müellif isimleri esas alınarak alfabetik olarak sıralanmıştır. En sonunda da eserin tespit edilebilen el yazma nüshaları yazılarak eser üzerindeki ilmi ve edebî çalışmalar tezler, kitaplar, makaleler, bildiriler ve ansiklopedik maddeler olmak üzere tasnif edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sa'dî-i Şîrâzî, Gülistân, tercüme, şerh, bibliyografya

A BIBLIOGRAPHY ESSAY ON TURKISH STUDIES ABOUT GULISTAN

ABSTRACT

Sa'dî-i Şîrâzî is one of the important poets of 13th century Persian literature. There are conflicting information in the sources about the date of birth, death and pseudonym. There is definite information in the sources about his life and education. It is known that he attaches great importance to the education of his family, especially at the point of education, and thus he received a good education. Thanks to the education he received, he wrote many works in verse and prose. Especially Bûstân and Gülistân are the most striking ones among his works. Sa'dî-i Şîrâzî had a profound effect on Turkish literature, his works named Bûstân and Gülistân were translated into Turkish by many authors and annotations were made on them. Numerous books and articles have been published about him and his works. Such studies have shed light on the contradictory information in Sa'dî-i Şîrâzî's life. In this respect, bibliography studies on Sa'dî-i Şîrâzî and his works are very necessary for the field of classical Turkish literature. This study is a bibliography essay prepared to meet some of this need.

In this article, firstly, information about the life, literary personality and works of Sa'dî-i Şîrâzî is given based on the sources. After the Gülistân, which is the subject of our study, is introduced in detail, the old and new lettered translations and commentaries on it are listed alphabetically based on the names of the authors. Finally, the identifiable manuscript copies of the work were written and the scientific and literary studies on the work were classified as theses, books, articles, papers and encyclopedic articles.

Keywords: Sa'dî-i Şîrâzî, Gulistan, translation, commentary, bibliography

GİRİŞ

Bibliyografya kelimesi, eski Yunancada kitap manasına gelen "biblios" ile yazma manasına gelen "grapho" kelimelerinden oluşmuştur. Bir bakıma "kitaplar hakkında yazı" manasında dile getirilmiştir. Sözlükte "1. Kitapları konu edinen ilim dalı, kitap bilgisi. 2. Belirli bir konu üzerindeki yayınların

tamâmı, kitâbiyat. 3. Bir ilmî araştırmada faydalanılan eserlerin listesi, kaynakça” (Ayverdi, 2006: 359) anlamlarına gelmektedir. Daha önceki dönemlerde “esâmî-i kütüp”, “kitâbiyyât” olarak isimlendirilmiştir. Bu noktada Katib Çelebi'nin (ö. 1657) “Keşfü'z-zunûn” isimli eseri ilk akla gelen eserdir. Bağdatlı İsmail Paşa (ö.1920), Katip Çelebi'nin bu eserine “*İzâhu'l-meknûn fi'z-zeyli alâ Keşfi'z-zunûn an esâmî'l-kütüb ve'l-fünûn*” ismiyle zeyl yapmıştır. Aynı müellif, iki cilt hâlinde “*Hediyetü'l-ârifîn, esmâ'ü'l-mü'ellifîn ve âsârü'l-musannifîn*” isimli eseri hazırlamıştır (Kılıç, 1991: 448).

Bibliyografya çalışmalarının, araştırmacılara kolaylık sağlamalarının yanı sıra birçok işlevi de vardır. “Bibliyografya çalışmaları, genel olarak araştırılan konuyla ilgili ne tür eserler ortaya konduğunu, hangi alanlara yoğunlaştığını göstermek gibi işlevsel bir boyuta da sahiptirler. Dolayısıyla araştırmacılar, öncelikle konuya hangi perspektiften yaklaşacaklarını ve ne tür çalışmalara yöneleceklerini bibliyografya aracılığıyla görebileceklerdir” (Tekin, 2007: 347). Bu açıdan bibliyografya çalışmaları önem arz etmektedir. Bibliyografya çalışmalarına bakıldığı zaman ya müellifin esas alındığı çalışmalar “*Necati Bey ve Şeyh Galip Literatürü* (Sinan, 2007: 565-586), *Mevlâna Bibliyografyası* (Tekin, 2007: 345-398), *Nâbi Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi* (Bektaş, 2009: 518- 537), *Şair Nâbi'nin Bibliyografyası* (Keleş, 2012: 391), *Nef'i Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi* (Koşık, 2013: 1979), *Bâkî Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi* (Aktaş, 2018: 876-913)” ya da eser, edebî türler hakkında yapılan çalışmalar “Türkçe Şuara Tezkireleri Üzerine Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası (Köksal, 1999: 544-567), Yusuf u Züleyha Bibliyografyası (Koncu, 2007: 617-630), Leyla ve Mecnun Bibliyografyası (Koncu, 2007: 597-615), Klasik Türk Edebiyatında Şehrengiz Çalışmaları Hakkında Bibliyografya Denemesi (Tıgılı, 2007: 763-770), Kıyafetnameler Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi (Çakır, 2007: 333-350), Ayrılığın Terennümü: Eski Türk Edebiyatında Firâknâmeler (Tavukçu 2007: 197-220), Kültür Tarihimiz Açısından Zengin Bir Kaynak: Sûrnâmeler (Arslan, 2007: 221-258), Mesnevî Araştırmaları Bibliyografyası (Uludağ, 1995: 55-86)” dikkati çekmektedir. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Bu çalışmada da İran edebiyatının önde gelen şairlerinden Sa'dî-i Şirâzî'nin “Gülistân” isimli eseri hakkında Türkçe çalışmalar üzerine bir bibliyografya denemesi yapılmıştır. Bibliyografya oluşturulurken ilk olarak Gülistân'ın Türkçe eski ve yeni harfli tercüme ve şerhleri sıralanmıştır. Daha sonrasında ise bu eserin tespit edilebilen el yazma nüshaları yazılarak eser üzerine yapılan edebî ve ilmî çalışmalar belli bir tasnif dâhilinde alfabetik olarak sıralanmıştır. Gülistân üzerine İran başta olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerinde de çalışmalar bulunmaktadır. Bu eserlerin künye bilgilerine

ulaşılmasının zor ve bazı eserlerin gözden kaçması ihtimalinin yüksek olmasından dolayı sadece Türkiye içinde yapılan çalışmalar bibliyografya çalışmasına dâhil edilmiştir. Mümkün merteye Gülistân üzerine yapılan bütün çalışmalara ulaşılmaya çalışılsa da gözden kaçan bazı yayınlar bulunabilir. Bu tür çalışmalarda ne kadar hassas ve titiz davranılsa da birtakım eksikliklerin olacağı aşikârdır. İlerleyen zamanlarda başka araştırmacılar tarafından yapılacak Gülistân bibliyografyası denemeleri ile bu eksik de giderilmiş olacaktır.

SA'Dİ-İ ŞİRÂZÎ

Hayatı

Hicrî XIII. yüzyıl Fars edebiyatının önemli şairlerinden olan Sa'dî-i Şirâzî'nin hayatı hakkında Türkçe ve Farsça kaynaklarda doğum-ölüm tarihi ve mahlası konusunda farklı bilgiler bulunmaktadır. Doğumu hakkında hicrî kamerî 580-589-601-604-605 gibi çeşitli yıllar söylenmişse de bunların hiçbiri kesin değildir. Abbâs İkbâl-i Âştîyânî "Zemân-i Tevellud ve Evâil-i Zindegânî-i Sa'dî" adlı makalesinde birçok kaynakta yazan bilgilerin sentezi olarak Sa'dî'nin doğum tarihini hicrî kamerî 610-615 yılları arasında göstermiştir (Âştîyânî, 1377: 26; aktaran Avcıoğlu, 2018: 14). Birçok araştırmacı Sa'dî'nin en önemli eserlerinden "Bûstân" ve "Gülistân"da geçen doğumu hakkında çeşitli görüşleri benimsemiştir. Burada da bir kısım H. 585, bir kısım ise H. 606 yıllarını söyleyerek görüş ayrılığı yaşamışlardır. Gülistân eserinde yaşına delil olan beyitler şunlardır:

"...Bir gece geçen günlerimi düşünüyör, telef ettiğim ömrüme üzülyör ve gönül sarayının taşını gözyaşı elmasıyla delerken halime uygun olarak şu beyitleri söylüyordum:

Her an ömrümden bir nefes geçtikçe

Bakıyorum pek bir şey kalmamış

Elli yıl geçti de hala uykudasın

Belki şu beş günün kıymetini anlarsın" (Kırlangıç, 2013: 8)

Gülistân eserinin hatime kısmında geçen aşağıdaki beyitler yukarıdaki kısımda geçen bilgilerle yorumlandığında Sa'dî'nin H. 606 yılında doğduğu sonucuna varılmaktadır. Hatime kısmında geçen beyitler şunlardır:

"Hoşça vakit geçirdiğimiz bu sıralarda

Hicretin 656. yılındaydık

Amacımız öğüt vermektir, verdik de

Ve seni Tanrı'ya emanet edip gittik” (Kanar, 2011: 34)

“Gülistân” eserinin beşinci bâbında geçen bir hikâye de, Sa’dî'nin yaşıyla ilgili yeni bir fikri ortaya çıkarmaktadır. Hikâyede Muhammed Harezmsâh ile sulhün yaklaşık H. 610 yılında olduğu söylenmektedir. Sa’dî H. 606 yılında doğmuş olsa Kaşgar Camii'ne geldiğinde çok küçük yaşlarda olması gerekir. Araştırmacılar da onun en az 30'lu yaşlarda olması gerektiğini belirtirler. Bu yüzden de doğum tarihini H. 585 yılı olarak yorumlarlar. Hikâye şu şekildedir:

“Bir yıl Muhammed Harezmsâh (Allah ona rahmet eylesin.) Doğu Türkistan ile bir maslahat için barışı seçti. Kaşgar Camii'ne girdim. Gayet iyi görünümlü ve son derece güzel bir oğlan gördüm... Zemâhşeri'nin Mukaddime-i Nahv'i elinde sürekli okuyordu: Zeyd Amr'i dövdü, Amr zulme uğradı. Dedim, “Çocuk, Harezmsâh ile Doğu Türkistan barış yaptı, Zeyd ile Amr'ın düşmanlığı hâlâ devam mı ediyor?” Güldü ve nereli olduğumu sordu. Dedim, “Şîrâz”, dedi “Sa’dî'nin şiirlerinden neyin var? O zaman Sa’dî Arapça iki beyit okudu. Gencin “Onun bu diyardaki şiirlerinin çoğu Fars diliyledir. Farsça söylersen daha kolay anlaşılır” demesi üzerine Farsça şu iki beyti okudu:

Senin tabiatın nahve hevesle

Gönlümüzdeki akıl unsurunu mahvetti

Âşıkların gönlü senin tuzağına av oldu

Biz seninle meşgulüz, sense Amr ile Zeyd ile” (Kırlangıç, 2013:144-145)

“Büstân”ın dokuzuncu bâbının başında yer alan bir beyit de bu görüşü desteklemektedir. Bu beyitte Sa’dî'nin “Büstân”ı söylediğinde 70 yaşında olduğu ve kitabı H. 655 yılında tamamladığı söylenmektedir. Bu bilgilerden hareketle doğum tarihi H. 585 olmalıdır. Araştırmacılar bu bilgi ile Gülistân'ın dibâcesindeki görüşleri inkar etmişlerdir. Beyit şu şekildedir:

“Gel artık ömrün yetmiş geçti

Uyumuş muydun ki böyle boşa gitti?” (Şahin, 2012: 278)

Bu bilgiler doğrultusunda Sa’dî'nin doğum tarihi hakkında görüş ayrılıkları bulunmakta ve hâlâ bu konuda bir sonuca varılamamaktadır. (Avcıoğlu, 2018: 18)

Sa’dî'nin mahlası konusunda da çeşitli görüşler bulunmaktadır. Babasının adı Ebû Muhammed Abdullâh b. Müşerref'tir. Annesinin dedesinin adı Muslih'tir.

Öyle görünüyor ki Sa'dî'ye atalarının adlarını koymuşlardır. Kendisinin lâkabı ise Müşerrefüddîn'dir. Sûdî'nin Şerh-i Gülistân'ında geçen "Hazret-i Şeyh Sa'dî müellifin mahlas-ı şerifleridür ve ism-i latîfi Muslihüddindür", Lâmi'î'nin Şerh-i Dîbâce-i Gülistân'ında yer alan "Sa'dî musannifin mahlasıdır. Adı Muslihüddindür" ve Rüşdî'nin Şerh-i Dîbâce-i Gülistân'ında bulunan "Ve Sa'dî musannifin (r.a) mahlasıdır. Ve ism-i şerifleri Muslihüddindür. Ve muhtemel ki ismi Mustafa ve Muslihüddîn lakabı olan Muhammede Muh[y]iddîn ve Ahmede Şemsüddîn dedikleri gibi. Sa'dî yümm ü berekete mensûb dimekdür" bilgilerden hareketle isminin tam künyesi "Ebû Muhammed Müşerrefüddîn (Şerefüddîn) Muslih bin Abdullâh bin Müşerref" olarak kabul görmektedir (Yılmaz, 2012: XXV). Ebîbekir Bisütûn, Devletşâh Semerkandî gibi şairler onun mahlası konusunda çeşitli görüşler öne sürmüşlerdir. Sonuç olarak sekizinci yüzyıl tarihçilerinin hepsi şairin Sa'dî mahlasını Atabeg Sa'd b. Ebû Bekir'e bağlılığından dolayı aldığını yazmaktadır. Halbuki bu atabeg on iki günden fazla Atabeglik unvanını taşımamıştır. Çünkü babasının ölümünden sonra on iki gün tahtta kalıp vefat etmiştir. Bu açıdan, Sa'dî'nin mahlasını bu hükümdardan aldığını doğru kabul etmek mümkün değildir. Bu taktirde Sa'dî'nin bu tarihten önce ya başka bir mahlas kullandığını ya da hiç şiir yazmadığını kabul etmek gerekir (Avcioğlu, 2018: 19). Sa'dî'nin mahlasını Salgurlu Türk Atabegler hanedanından Ebû Bekir b. Sa'd b. Zengî'nin adından aldığı daha çok kabul görmüştür (Bilgin ve Çiçekler, 2011: 16). Çeşitli görüşler bulunmasına rağmen Sa'dî, mahlası konusunda asla bir açıklama yapmamıştır.

Sa'dî-i Şîrâzi, Fars eyaletinin merkezi olan Şîrâz'da dünyaya gelmiş ve çocukluğunu Şîrâz'da geçirmiştir. İlk eğitimini babasının yanında alan Sa'dî, babasını küçük yaşta kaybetmiştir. Sa'dî, içerisinde din âlimlerinin bulunduğu bir aileden gelmiş ve ibadete çok küçük yaşlarda yönelmiştir. Ailesi eğitimine çok önem vermiş, özellikle babası ilim öğrenmesi için Sa'dî'yi teşvik etmiş ve ona öğütler vermiştir. Genç yaşta kaybettiği babasının ölümü üzerine anne tarafından dedesi olan Mes'ûd b. Muslih el-Fârisî tarafından yetiştirilmiştir. İlk tahsilini Şîrâz'da tamamladıktan sonra -Moğol istilasına, Haçlı seferlerine, iç savaflara tanık olunan bu dönemde- Fars'ın kargaşa içinde olması nedeniyle Bağdat'a gitmek üzere yola çıkmış ve Nizâmiye Medresesi'nde eğitim görmeye başlamıştır. Buradaki eğitimi sırasında dört yıl boyunca aralıksız Gazzali'den ders almış ve çokça etkilenmiştir. Bağdat'taki öğrenim yıllarında tasavvufun büyük simalarından olan Şihâbeddîn Ömer bin Mehmed Sühreverdi ve Ebu'l-Ferec bin el-Cevzî gibi hocalardan etkilenmiştir. Sa'dî'nin Bağdat'taki diğer hocalarının kimler olduğu hususunda bilgi bulunmamakla birlikte o dönemde Nizâmiye Medresesi'nde müderris olan

Bahâeddin Zekeriyâ el-Mültânî, Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Muhammed b. Ahmed b. Hamdân, Ebû Abdullah Muhammed b. Yahyâ el-Bağdâdî, Mahmûd b. Ahmed b. Mahmûd ez-Zencânî ve Necmeddin el-Bâdrâî gibi âlimlerden ders almış olmalıdır. Zamanın en büyük müderris ve şeyhlerinden ders aldıktan sonra aldığı bilgilerle yetinmemiş ve bilgelik yolunu seçmiştir. Sa'dî, üzerinde derviş kıyafeti ile Mekke, Hicaz, Şam, Lübnan ve Rum tarafına uzun yolculuklara H. 620 yılında başlamıştır. Hayatının önemli bir bölümünü bütün doğuyu ve uzak ülkeleri dolaşarak geçirmiştir. Gittiği yerlerde oranın tanınmış bilgeleri ile irtibat kurarak hem öğrenmeye hem de bildiklerini paylaşmaya çalışmıştır. Bütün bu seyahatler bir bakıma Bûstân ve Gülistân adlı eserlerine ilham kaynağı olmuştur. Sa'dî'nin 620-621 yıllarında başlayan bu yolculuğu 655 yılında Şîrâz'a gelmesiyle son bulmuştur. Şîrâz'a dönen Sa'dî, Fars bölgesinin yöneticisi olan Atabeg Ebû Bekir b. Sa'd b. Zengi'nin şehzadesi Sa'd b. Ebû Bekir b. Sa'd'ın yakınları arasına katılmıştır. Bu hükümdar zamanında sarayda saygın bir yer edinmiştir. Sa'dî, Salgurlular'ın gerilemesi ve Moğollar'ın Şîrâz'ı istilâ etmelerinden sonra tekrar yolculuğa çıkmış ve 662/1264 yılında Bağdat'a, oradan da hac için Mekke'ye gitmiştir. Dönüşte Tebriz'e uğramış burada Hâce Şemseddîn Cüveynî ve kardeşi Atâ Melîk Cüveynî tarafından iyi karşılanmıştır. Sa'dî de bu kişileri öven şiirler yazmıştır. Bu hükümdarların vasıtasıyla Tebriz'de Moğol Hükümdarı Abaka Han ile görüşmüş ve ondan saygı görmüştür (Avcioğlu, 2018: 22-27; Çiçekler, 2008: 405, 406; Kartal, 1999: 72-74).

Ömrünün son yıllarını Şîrâz'ın kuzeybatısında şimdi medfun bulunduğu hankahında riyâzet ve ibadetle geçiren Sa'dî'nin ölümüne dair kaynaklarda farklı tarihler verilmişse de son araştırmalar neticesinde 27 Zilhicce 691'de (9 Aralık 1292) öldüğü genel kabul görmüştür (Kartal, 1999: 74) Zamanla harap olan mezarı ve hankahı Kerîm Han Zend tarafından 1180'de (1766) yeniden yaptırılmıştır (Çiçekler, 2008: 406).

Üslûbu

Sa'dî, Fars edebiyatında Firdevsî ve Hâfız ile beraber üç büyük şairden biri kabul edilmektedir. Firdevsî, İran destanlarının yani "Şehnâme"nin şairidir. Hâfız da büyük bir liriktir. Sa'dî ise şiirle fikrî hayatı birleştiren bir ahlâkçıdır (İlaydın, 1954: 3). Nazım da Firdevsî ve Enverî dışında benzeri olmamakla birlikte nesirde benzersizdir denilse yanlış olmaz (Şemseddin Samî, 1996: 2572). Sa'dî'nin "Bûstân" ve "Gülistân"ında ve külliyyatında yer alan şiirlerinde onun üslûbunu görmemiz mümkündür. Yaşadığı dönemin siyasî olayları ve edebiyata etkilerine baktığımız zaman onun üslûbunun Sebki İrakî olduğunu

anlarız. Sa'dî, Moğol istilasına, Haçlı seferlerine, iç savaflara tanık olunan bir devirde yaşamış, hem bu olayların sıkıntılarını bizzat çekmiş hem de diğer insanların sıkıntılarını gözlemlemiştir. Bizzat kendisi yetimlik, yoksulluk, kölelik, yabancılık ve mültecilik durumlarını yaşamıştır. Sebk-i Irakî üslûbunun da en belirgin özelliği şiirde içe dönüklüktür. Sa'dî de yaşadığı bu zorlukları bu üslûb aracılığıyla aktarmıştır.

Onun üslûbunda düşünceler birbiriyle bağlantılıdır. Öyle ki bu bağı tercüme bile ortadan kaldırmamaktadır. Bu bağ soyut değildir; aksine tasvirlerle iç içedir. Sa'dî'nin eserlerinin birçok yerinde düşünce ve tasvirin harmanlandığı görülmektedir (Masse, 1364: 305; aktaran Avcioğlu, 2018: 33). Aynı zamanda bu dönemde Arapça'nın etkisi de fazladır. Dinî ilimlere ilgi duyulmuş, Arapça kelime ve tertip çoğalmıştır. Sa'dî'nin aşağıda verdiğimiz beyti de buna bir örnektir (Avcioğlu, 2018: 30).

Âşık insanın nasihat dinleyeceğine sanma

Benim nasihat edeni dinleyecek kulağım yok

Sa'dî, şiirlerinde iki çeşit tasvir kullanmıştır; teşbih ve istiare. Teşbihi kullanırken karşı karşıya olan iki şeyi açıklar. İstiareyi kullanırken de bu iki şeyden birini gizli tutarak sembolün ortaya çıkmasını sağlar. Böyle yaparak şiirini, somut duygu ve ibareleri bir araya toplayarak istiarelerle zirveye ulaştırır (Masse, 1364: 309-310; aktaran Avcioğlu, 2018: 33). Sa'dî'nin "Büstân"ında kullandığı teşbih buna bir örnektir. Aşağıdaki örnekte gördüğümüz gibi:

"Kızıl Arslan'ın sağlam bir kalesi var

Elvende dağında yüksekti kalenin başı

Ne kimseden kaygı vardı, ne bir şeye hacet

Yolu gelinlerin zülfü gibi kıvrım kıvrımdı

Öyle nadirdi ki sanki bir bahçede

Lacivert bir tabaktaki yumurta gibiydi" (Şahin, 2012: 64)

"Büstân"da kullanılan istiare ise bize Fransız edebiyatının romantik şiirlerindeki istiareyi hatırlatır. Aşağıdaki örnekte gördüğümüz gibi:

Uyku seli gelip götürünce adamı

Tahttaki sultanın ovadaki Kürt'ten farklı kalmaz

Sa'dî hem yazar hem de şairdir. Asıl ününü ise "Gülistân" eseriyle birlikte kazanmıştır. Çünkü bu eser tam anlamıyla bir dünya ve onun tasviridir.

Eserde insan tüm kusur ve yanlışlarıyla tasvir edilmiştir. VI ve VII. (XII-XIII.) yüzyıl şairlerinin aksine Sa'dî bütün şiirlerinde bilinen ve yaygın olarak kullanılan kelimeleri tercih etmiştir. Onun şiirlerinde Arapça terkip ve cümleler Senâî, Evhadüddîn-i Enverî ve Hâkânî-i Şîrvânî'ninki kadar yaygın değildir. Eserlerinde Farsça'da kullanılan Türkçe kelimelere de yer veren Sa'dî'nin şiir ve nesrinin en bâriz özelliği akıcı ve sehl-i mümteni olmasıdır. Sa'dî, yaşadığı dönemde yaygın nazım şekli olan gazeli müstakil bir edebî tür olarak mükemmelliğe kavuşturmuştur. Divanında âşıkane gazeller çoğunluktadır. Manzum ve mensur eserlerinde Farsça'da eskiden beri yaygın biçimde kullanılan atasözlerinden faydalanmış, bunun yanında toplumun düşünce ve isteklerine tercüman olan özlü sözleri atasözü hâline getirerek günümüze kadar kullanılmalarına imkân sağlamıştır. Sa'dî'nin tesiri, sadece Fars edebiyatıyla sınırlı kalmamış, Türk ve Urdu edebiyatlarıyla Batı dünyasında da önemli izler bırakmıştır. Sa'dî, henüz hayatta iken büyük bir şöhret kazanmış, İran dışında yaşayan Emîr Hüsrev-i Dihlevî ve Hasan Dihlevî gibi çağdaşı şairler gazellerinde onun üslûbunu takip etmiştir. Sa'dî'nin hayatının sonlarında Aksaray'da yaşayan Seyf-i Fergânî onun bazı şiirlerine nazireler yazmış, hakkında methiyeler söylemiştir (Çiçekler, 2008: 406).

Eserleri

Sa'dî'nin külliyyatını Alî bin Ahmed bin Ebîbekir iki defa derleyip düzenlemiştir. Külliyyat 16 kitap ve 6 risâle ya da 16 kitap 7 risâle olarak derlenmiştir.

Manzum Eserler

1. Bûstân

Eser, mesnevî nazım şekliyle 655/1257 yılında yazılmış manzum bir eserdir. Yaklaşık 5000 beyitten oluşmaktadır. Eser Sa'dî-nâme adıyla da zikredilmektedir. "Fe'ülün, Fe'ülün, Fe'ülün, Fe'ül" vezni ile kaleme alınmıştır. Kitabın başında münâcât ve peygambere övgü, kitabın nazmedilme sebebi, Ebû Bekir Sa'd b. Zengî'ye ve torunu Muhammed b. Sa'd b. Ebû Bekir'e övgü yer almaktadır. 10 bâbdan oluşmaktadır. Bu on bâbda adalet ve hükümdarlık, cömertlik, aşk, tarikat ve muhabbet, alçakgönüllülük, rızâ, kanaat, terbiye, şükür konuları işlenmektedir. İlk bâbda "Adalet, Tedbir ve Rey" konuları ele alınmıştır. Bu bâbda hükümdarın sahip olması gereken davranışlar anlatılmaktadır. İkinci bâbda "İyilik" konusu ele alınmıştır. Yardımlaşmanın, iyi niyetli ve vefalı olmanın önemi hikâyelerle anlatılmıştır. Üçüncü bâbda "Aşk, Esriklik, Coşku" kavramlarına yer verilmiştir. Bu bâbda hem ilâhî hem de beşerî aşktan bahsedilmektedir. Dördüncü bâbda "Tevâzu" kavramı ele alınmıştır. Tevâzu sahibi olan bir insanın akıl ve iradesiyle hareket etmesi

gerekliliği hikâyelerle anlatılmıştır. Beşinci bâbda “Rızâ” kavramı konu edinmiştir. Allah’ın rızası olmadan hiçbir şeyin gerçekleşmeyeceği konusu üzerinde durulmuştur. Altıncı bâbda “Kanaat” kavramı işlenmiştir. Bir kişinin kanaatkâr olması gerekliği, bedeninden çok ruhunu beslemesi gerekliği vurgulanmıştır. Yedinci bâbda “Terbiye” kavramı ele alınmıştır. Bu bâbda insanın nefesine hâkim olması gerekliği üzerinde durulmuştur. Sekizinci bâbda “Şükür” kavramına yer verilmiştir. Dokuzuncu bâbda “Tövbe ve Doğru Yol” kavramlarına değinilmiştir. Bu bâbda insanın bu dünya için değil ahiret için çabalaması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Onuncu bâbda “Münâcât ve Kitabın Sonu” kavramlarını ele alınmıştır. Bu bâbda Allah’a yakarış söz konusudur (Avcıoğlu, 2018: 75-107).

Eserde Sa’dî, idealize ettiği dünyanın nasıl olması gerektiğini anlatır. Külliyyât içinde ve müstakil olarak birçok defa basılmış, Türkçe başta olmak üzere çeşitli dillere çevrilmiş ve üzerine şerhler yazılmıştır (Çiçekler, 2008: 406).

2. Gazeller (Gazeliyyât)

Sa’dî’nin yaklaşık 700 kadar gazeli bulunmaktadır. Sa’dî’nin bu gazelleri tayyibât, bedâyi’, havâtîm ve gazeliyyât-ı kadîm adındaki defterlere yazdığı söylenmektedir. Ölümünden 35 yıl sonra ise Alî bin Ahmed bin Ebîbekir Bisûtûn, bu defterleri, gazeller arasından bir gazeli bulmanın mümkün olabileceği şekle dönüştürmüştür. Sa’dî gazellerinde lirik şiir konularının aynısını işlemiştir. Gazellerinde aşk konusunu işlemiş ve kasedilen bu aşk sadece insanın insana ya da insanın Allah’a olan aşkı değildir. Sa’dî için aşk kavramı, insanın varlık karşısında kendisinde hissettiği tüm duyguları içine almaktadır. Üslûbu sade ve akıcıdır. Gazelde doğal, tekellüfsüz, akıcı, vezinli ve ritimli gibi arzu edilen ve gerekli görülen şeyler, Sa’dî’nin lirik dilinde bir araya gelmiştir (Avcıoğlu, 2018: 107-109).

3. Farsça ve Arapça Kasideler (Kasâid-i Fârsî-‘Arabî)

Sa’dî’nin Farsça kasidelerinin sayısı ile ilgili kaynaklarda çeşitli rakamlar yer alır. Gazelleri kadar yaygın değildir. Kasidelerinde hükümdarların övgüleri yer almaktadır. Bunu yaparken de okuyucuya ahlâki öğütler verir. Sa’dî, Farsça kasidelerinde bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak övgüde bulunurken tasavvufî kavramlara da değinmiştir (Avcıoğlu, 2018: 111). Farsça kasidelerinde yabancı ve Arapça kelimeleri çok az kullanmıştır. Kullansa bile bu kelimeleri kafiye gerekliğinden kullanmıştır. Sa’dî’nin Farsça dışında Arapça kasideleri de vardır. Bu durum Sa’dî’nin hem Arap diline olan hâkimiyetini hem de Arapça söyleyen İranlı şairler arasındaki yerini göstermektedir (Avcıoğlu, 2018: 111). Yaklaşık 700 beyit olan bu

kasidelerinde Musta'sım Billâh'a yazılmış bir mersiye de bulunmaktadır. Arapça şiirlerini yazarken söz sanatlarından olan teşbihe fazlasıyla yer vermiştir. Bu duruma ilave olarak Sa'dî, dünya görüşü ve düşünceleri doğrultusunda Arapça kasidelerinde Kur'ân-ı Kerim'den bir hayli istifade etmiştir ve bu beyitlerin bazılarında betimleme tekniğini kullanmıştır. Sa'dî, Kur'ân'daki terkip ve ibareleri birebir ya da az bir değişiklik yaparak kullanmış ve şiirini güzelleştirmiştir (Zulfekârî, 1394: 157-171; aktaran Avcıoğlu, 2018: 112). Sa'dî, kasidelerinde kafiye düzeni için alışlagelmiş kelimeleri de kullanmıştır.

4. Mersiyeler (Merâsî)

Mu'tasım-Billâh, Ebû Bekir b. Sa'd b. Zengî, Sa'd b. Ebû Bekir, Emîr Fahreddin ve İzzeddin Ahmed b. Yûsuf için mersiye olarak yazılmış kasidelerle hâmisi Atabeg Sa'd b. Ebû Bekir adına kaleme alınmış son derece etkili bir tercî-i bendi ihtiva etmektedir (Çiçekler, 2008: 406).

5. Habsiyyât ve Mecâlisü'l-Hezel

Külliyatda geçen bu kısım, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, kıt'alardan ve manzum iki hikâyeden oluşur. İkinci bölüm, vaaza benzer üç meclisi içeren, mizah ile şakanın iç içe olduğu mensur tarzda kaleme alınmış Mecâlisü'l fi Hezel ve Mutâyebât'tır. Üçüncü bölüm ise güzel bir nesirle kaleme alınmış latifelerin olduğu El-Muzhikât'tır.

6. Rubâîler (Rubâiyyât)

Külliyatında gazel ve kasidelerine oranla rubâîleri oldukça azdır. Rubâîlerini âşıkâne ve didaktik tarzda yazmıştır. Gazelleri kadar olmasa da rubâîlerinde halkın gündelik hayatını görmemiz mümkündür. Ayrıca Sa'dî'nin gazellerinde ve rubâîlerinde maşukun anlatılma tarzı farklılık göstermektedir. Maşuk, Sa'dî'nin gazellerinde daha yüksek makamdayken rubâîlerinde daha düşük makamlardadır. Rubâîlerinde kullandığı mazmunlar ise halkın üzüntüleri, sevinçleri üzerinedir.

7. Kıt'alar (Kıta'ât/ Mukatta'ât)

Sa'dî'nin hem âşıkane hem de nasihat içerikli olan kıt'aları bulunmaktadır. Sa'dî bu nazım şekline hâkim olan üstadlardandır. "Gülistân" eserinin manzum kısımlarında geçen kıt'alardan da Sa'dî'nin bu alandaki başarısını görmek mümkündür. Sa'dî'nin Farsça ve Arapça olmak üzere 300'ü aşkın kıt'ası bulunmaktadır. Sa'dî'nin hem fasîh hem de mizahî kıt'aları bulunmaktadır (Avcıoğlu, 2018: 113).

8. Sâhibiyye

Arapça ve Farsça kıt'alardan oluşan eserde Sâhib-divân Şemseddîn el-

Cüveynî'yi övmek amacıyla yazılmış şiirler bulunmaktadır. Bu bakımdan eserin adı "Sâhibiyye" diye de anılmaktadır. Bu eser, Furûgî'nin tashih ettiği külliyyatta "Kit'alar" kısmının içinde yer almaktadır. Bu eser bazı kaynaklarda "Risâle-i Sâhibiyye" olarak da zikredilmektedir (Avcıoğlu, 2018: 114).

9. Mesnevîler (Mesneviyyât)

"Bûstân" dışında külliyyâtında, bu nazım şekliyle yazılmış 30 şiir daha bulunmaktadır. Nasihat ve ahlâkî içerikli konuların işlendiği bu şiirlerden sonra iki tane "hikâye" başlığı altında yazılmış şiir yer almaktadır.

10. Müsellesler (Müsellesât)

Sa'dî'nin külliyyâtında 54 beyitten oluşan müsellesât tarzındaki şiirlerin 18'i Farsça, 18'i Arapçadır. Diğer 18'i ise eski Şîrâz lehçesiyle yazılmış şiirlerden oluşmaktadır.

11. Mülemma'lar (Mülemma'ât)

Mülemma', eski Fars ve Türk edebiyatlarında farklı dillerde söylenmiş mısraların oluşturduğu şiirdir. Farsça-Arapça yazılmış örneklerde, bir beytin iki mısrasının farklı olması yanında, bir şiirin beyitlerinin Türkçe, Arapça, Farsça olması da sıkça kullanan bir uygulamadır. Sa'dî de, külliyyâtında bu tarz şiirlere yer vermiştir.

12. Tercî-i Bendler (Tercîât)

Sa'dî'nin külliyyâtında tercî-i bend nazım şekli ile yazılmış iki şiir bulunmaktadır. Birincisi Sa'd b. Ebû Bekir'in ölümü üzerine yazılmış 4 bendlik mersiyedir. Diğerisi ise âşıkane tarzda yazılmıştır ve 22 bendden oluşmaktadır. Bu tercî-i bend, Sa'dî'nin kelimedeki mahareti dışında her beyti vasıta beyte bağlamadaki tarzını da göstermektedir. Bu özelliği Sa'dî'nin tercî-i bendlerini de gazelleri gibi taklit edilemez kılmaktadır (Muvahhid, 1388: 661; aktaran Avcıoğlu, 2018: 116).

13. Müfredler (Müfredât)

Müfredler, tek beyitten oluşan şiirlerdir ve Sa'dî'nin külliyyâtında bu şiirlerden 5 tanesi aşk konulu olup diğerleri ahlâk ve öğüt üzerinedir.

Mensur Eserler

1. Risâleler (Resâil)

Sa'dî'nin külliyyâtını ilk kez Ali b. Ahmed b. Ebû Bekir Bisütûn derlemiştir. Sonrasında külliyyâtı ilmî olarak neşreden Muhammed Ali Furûgî, külliyyâtın son kısmını risâlelere ayırmıştır ve bu risâleleri şu şekilde tasnif etmiştir:

Sa'dî'ye ait olduğundan şüphe olmayan risâleler Nasihatü'l-Mülûk, Risâle-i 'Akl u 'İşk ve Risâle-i Enkiyânû'dur.

Sa'dî'ye nispet edilen ve onun vaazlardan oluşan risâlesi Mecâlis-i Pencgâne'dir.

Başkalarının Sa'dî hakkında yazdıkları Takrîrât-ı Selâse: Suâl-i Hâce Şemseddîn Sahib-Kıran, Mulâkât Şeyh bâ Âbâkâ ve Hikâyet-i Şemseddîn Tâzikû'dur (Şafak, 2016: 10-11).

2. Takrîr-i Dîbâce

Külliyyatın eski nüshalarında bulunmayan bu bölüm, X. (XVI) yüzyılda istinsah edilmiş yazmalarda yer almaktadır. Bu bakımdan Furûgî, bu eserin bizzat Sa'dî'ye ait olmadığını söylemektedir. Risâlenin ilk paragrafı övgü ile başlamaktadır. Metne hâkim olan içerik "Sefine" (gemi) kelimesi ile kavramlaştırılmıştır. Birbiri ile yakınlığı olmayan çeşitli konular ele alınmıştır. Arapça ve Farsçanın iç içe olduğu bu risâle mensur bir eserdir; fakat yer yer manzum kısımlar da bulunmaktadır (Futûhî, 1391: 58-60; aktaran Avcıoğlu, 2018: 151).

3. Beş Meclis (Mecâlis-i Pencgâne)

Beş ayrı yazıdan ve 3 ile 7 arasında değişen sayfalardan oluşmaktadır. Eserde Arapça ve Farsça şiirler bulunur. Âyet ve hadislerden de yararlanır. Bu risâle, beş meclisten oluşmaktadır. İlk meclis, 4 sayfa 14 beyitlik mülemma' tarzındaki şiir ile Allah'a övgüde bulunarak başlamaktadır. Sonrasında 'Attâr'ın "Tezkiretül-Evliyâ" eserindeki tarzla Peygamber Efendimiz'den bahsedilmiş ve rivayetler nakledilmiştir. Bu mecliste Sa'dî'nin diğer eserlerinden 3 beyit ve hikâye de bulunmaktadır. İkinci meclis, 5 sayfadan oluşur. Takva âyeti ile başlamaktadır. Bu meclisin ana konusu takvadır. Anlamsal bütünlük ve konu birliği birinci meclise oranla daha fazladır. Ayrıca bu mecliste Sa'dî'nin gazellerinden, kasidelerinden ve "Gülistân" eserinden 13 beyit de yer almaktadır. Arapça dua ile de son bulmaktadır. Üçüncü meclis, Peygamber Efendimiz'in bir hadisi ile başlamaktadır. Küçük bir bölümdür. Bu mecliste "Ey sevgili" ve buna benzer şekilde sesleniş cümleleri vardır. Dördüncü meclis, dünyayı terk etmek ve zühdün faziletlerinden bahsetmektedir. Bu mecliste Farsça manzum beyitler yoktur. Fakat görünüşe göre İmam 'Alî b. Ebi Tâlib'e ait olan iki Arapça beyit bulunmaktadır. Secili bir anlatımı vardır. Beşinci meclis, en uzun meclistir. Farsça bir dua ile başlamaktadır. Bu mecliste hitabet üslûbu hâkimdir. Mutasavvıfların kerametlerini, İbrahim Havvas ve Cüneyd-i Bağdadî'den rivayetler içermektedir (Avcıoğlu, 2018: 151-152).

4. Hükümdarlara Öğütler (Nasîhatü'l-Mülûk)

Sa'dî'nin bir dostunun isteği üzerine yazılan bu risâle, 151 öğüt içermektedir ve hükümdarlara nasihatte bulunmaktadır. Muhammed Takî Bahâr, Sa'dî'ye

ait bu risâlenin dili konusunda sade ve tekellüften uzak olduğu bilgisini vermiştir (Futûhî, 1391: 70; aktaran Avcioğlu, 2018: 152). Nazım ve nesrin bir arada olduğu bu eserde manzum kısımlar “Beyit” başlığı altında verilmiştir.

5. Akıl ve Aşk Risâlesi (Risâle-i ‘Akl u ‘İşk)

Akıl ve Aşk risâlesi 4 sayfadır. Bu risâle, Sadeddin Netanzi'nin 9 beyitlik manzum soruları üzerine Sa'dî'nin verdiği mensur cevaplardan oluşmaktadır. Bu risâlede yer alan beyitler, Sa'dî'nin “Bûstân”, “Gülistân”da ve gazellerinde geçen beyitlerdir. Dili sadedir (Futûhî, 1391: 68-69; aktaran Avcioğlu, 2018: 153).

6. Enkiyânû'ya Nasihatler (Der Nasihat-i Enkiyânû)

“Risâle-i Enkiyânû”, “Abaka Han'a Nasihatler” ya da “Bir Şehzadeye Nasihatler” adları ile de bilinmektedir. Bu risâle kısadır ve “Nasihatü'l-Mülûk” risâlesinde yer alan kısa cümlelere, bu risâlede dağınık şekilde yer verilmiştir. Yöneticilerin, hükümdarların davranışlarına dair bilmesi ve uyması gereken konularda Enkiyânû'ya verilen nasihatleri içermektedir (Çiçekler, 2008: 407).

7. Risâle-i Sultan Âbâkâ

Bu risâle Sa'dî'nin Âbâkâ Hân'a nasihatlerini içermektedir. İki sayfadır. Nazım ve nesir bir aradadır.

8. Takrîrât-ı Selâse (Risâle-i Selâse/Se Risâle)

Furûgî ve Bahâr tarafından Sa'dî'nin eseri olarak düşünülmemen bu risâle “Gülistân” eseri ile farklılık göstermektedir ve üç kısımdan oluşmaktadır: Şeyhin Âbâkâ ile Mülâkatı (Mülâkât Şeyh bâ Âbâkâ), Şemseddin Tâzikû'nun Hikâyesi (Hikâyet-i Şemseddin Tâzikû), Hâce Şemseddin Sahib-Divân'ın Sorusu (Suâl-i Hâce Şemseddin Sahib-Divân).

9. Gülistân

Sa'dî'nin 656/ 1258 yılında yazmış olduğu “Gülistân” adlı eserde nazım ve nesir bir arada bulunmaktadır. Kitabın başında münacat, na't, Ebû Bekir Sa'd b. Zengî'ye övgü ve “Gülistân”ın yazılma sebebi yer almaktadır. Sekiz bâbdan oluşan bu eserin birinci bâbı “Padişahların Hayat Tarzı” hakkındadır. İlk hikâyesinde Sa'dî, ortalığı karıştıracak doğrunun bir kişinin yararına olan yalandan daha iyi olduğunu anlatmaktadır. Bu bâbda, bir kişinin tabiatı kötüyse ne kadar iyi insanların arasında yaşarsa yaşasın bu huyundan vazgeçmeyeceği vurgulanmaktadır. Fakat Sa'dî, çocukların tabiatlarının yetiştikleri ortama göre şekilleneceğinin ümit edildiği hikâyede Peygamber Efendimizin (s.a.v) bir sözünü şu şekilde aktarmaktadır: “Çocuk ancak tevhit fitratı üzerine doğar. Sonra anne-babası onu Yahudi veya Hristiyan yahut Mecusi yapar” (Kırlangıç, 2013: 23). Bu bâbda kıskanç insanların, hem

kendisine hem de karşı tarafa verdiği zarardan bahsedilmektedir. Sa'dî böyle insanların ancak öldükleri vakit bu huydan kurtulabileceklerini anlatmaktadır. Bu bâbda geçen bir hikâyede “Büstân”da birçok kez bahsedilen iyi bir padişahın halkının yanında olması gerektiği, aksi hâlde bu durumu düşmanların fırsat bileceği düşüncesi bir kez daha ifade edilmektedir (Avcıoğlu, 2018: 118). İkinci bâb, “Dervişlerin Ahlâkı” hakkındadır. Sa'dî, bu bâbda insanların, dış görünüşünde sufi olanlara itimat etmelerini, yoksa içlerindeki sırrı hiçbir zaman bilemeyeceklerini dile getirmektedir. Sa'dî, bu bâbda çocukluğunda zühd ve takvaya ne kadar istekli olduğundan da bahsetmekte ve babasıyla olan diyalogunu aktarmaktadır. Babası, Sa'dî'ye kimse hakkında ithamda bulunmamasını öğütlemektedir. Sa'dî'nin Lübnan yolculuğunda bir camide halka vaaz verdiğini ve verdiği vaazları Kur'ân-ı Kerim'deki surelerle daha da güçlü hâle getirdiğini bu bâbda geçen bir hikâyesinden anlamaktayız. Sa'dî bu bâbda hocası Ebu'l-Ferec bin el-Cevzi'den de bahsetmektedir. Sa'dî'nin musiki dinlemekten uzaklaşp halvet ve uzlete yönelmesini isteyen hocasının isteğini yerine getirmeyip yaşadığı kötü bir olay nedeniyle verilen nasihatın önemini geç anlamasını konu almaktadır (Avcıoğlu, 2018: 122-124). Sa'dî, bu bâba adını veren dervişlerin ahlâkından da bahsetmektedir. Onların üzerlerindeki hırkaların hakkını vermeleri için affedici olmalarını anlatmaktadır. Aynı zamanda sufilerin özelliklerinden de söz etmektedir. Sa'dî dervîşi, Allah'a her daim şükreden, ağzına kötü söz almayan, alçak gönüllü, affedici bir kişi olarak tasvir etmekte ve üstündeki kıyafetin hiçbir zaman önem arz etmediğine değinmektedir (Avcıoğlu, 2018: 127). Üçüncü bâb “Kanaatin Fazileti” hakkındadır. Sa'dî'nin bu bâba verdiği addan da anlaşıldığı üzere kişinin elinde olanla yetinmesi, başkasının malına göz dikmemesi vurgulanmaktadır. Sa'dî'ye göre önemli olan dünya işleriyle uğraşmak yerine uhreviyata yönelmektir. Bu bâbda da dervişlerin mizacı üzerinde durulmuştur. Bir dervîşin fakirlikten ölecek duruma dahi gelse kimseden yardım almayacağı anlatılmaktadır. Dördüncü bâb “Susmanın Faydaları” hakkındadır. Sa'dî bu bâbda gerekli yerde ve zamanda konuşmanın önemini vurgulamaktadır. Boş konuşmak yerine susmanın erdeminden bahsetmektedir. Beşinci bâb “Aşk ve Gençlik” hakkındadır. Bu bâbda sevginin her şeyin üstünde olduğu anlatılmaktadır. Âşık ile maşuk arasında karşılıksız sevgi vardır. Sa'dî, bu bâbda yer alan hikâyelerinde de bu konuyu işlemektedir. Sa'dî'ye göre âşık olan ister padişah ister köle olsun kişinin gözü hiçbir şey görmez. Sa'dî, bu bâbda dostluk kavramını da ele almaktadır. Sevdiği bir dostu gelince onu ortamı aydınlatan muma benzetmektedir ve ayrı düşülen dosttan haber almak için elçiye bile gerek olmadığını, o vakit dostun yüzünü görmekten mahrum kalılabileceğini dile getirmektedir. Bu bâbda

kendi hislerine de yer veren Sa'dî, hikâyelerinde âşık olduğu güzellerden de bahsetmektedir. Sa'dî'ye göre, maşuktan ayrı kalmaktansa maşukun yanında kalbin cefa çekmesi daha iyidir; çünkü âşığın, ondan ayrı geçen bir güne bile tahammülü yoktur. Âşık, âdeta maşuktan gelen acıyla beslenmektedir. Onun dışında her şey yalandır tek gerçek maşuktur (Avcıoğlu, 2018: 137). Altıncı bâb “Zayıflık ve İhtiyarlık” hakkındadır. Bu bâbda Sa'dî, ölüm döşğinde olan bir kişinin yaşama isteğinin her daim olduğundan bahsetmektedir; çünkü kişi ölmek üzere dahi olsa hayatın ne getireceği belli değildir. Bu bâbdaki hikâyelerde Sa'dî'ye göre genç bir kadın ihtiyar biriyle evlendiğinde daha huzurlu olacaktır. İhtiyar birinin genç gibi asi hareketlerde bulunmayacağına ve evlilikte de her daim sadık bir eş kalacağına değinen Sa'dî genç bir kadının cefa çekecek bile olsa güzel yüzlü biriyle daha mutlu olacağını anlatır. Yedinci bâb, “Eğitimin Etkisi” hakkındadır. Bu bâbda bir kişinin içinde cevher varsa aldığı eğitimin ona fayda sağlayacağından bahsedilmektedir; çünkü akıllı kıt olan bir kişi en iyi hocalardan da ders alsa hiç faydası yoktur. Sa'dî, hayatta herkesin başına her şeyin gelebileceğini bunun için de sanat öğrenmenin önemini anlatmaktadır. Sa'dî'ye göre sanat, başlı başına devlettir. Devlet yıkılacak olsa vezir çocukları dilenirken bir zanaata sahip olan hiçbir şekilde aç kalmaz (Avcıoğlu, 2018: 141). Sekizinci bâb “Sohbet ve Arkadaşlık Âdâbı” hakkındadır. Bu bâbda Sa'dî, rahat bir ömür sürülmesi üzerine nasihatte bulunmaktadır. Elde malı olanın paylaşımcı olmasını, cimrilik etmemesini dile getirmektedir. Sa'dî bu bâbda dosta sır verilmemesini de öğütlemektedir. Sırrını çok iyi dostun da olsa birine söylersen onun sır olmaktan çıkacağını ve o dostun çok iyi olduğu dostlara bu sırrı vereceğini anlatmaktadır.

Gülistân'ın Türkçe Tercümeleri¹

Abd El-Ganî Efendi, Gülistân Tercemesi

Adnan Karaismailoğlu, Gülistân

Ahmed Hilmi, Tercüme-i Hikâye-i Müştzen

Ahmed Nazmi Türe, Gülistân Tercümesi

Ahmet Es'at, Sa'dî'nin Gülistânı

¹ Gülistân Tercümeleri, Şerhleri ve Sözlükleri başlıkları hazırlanırken bu konu üzerine hazırlanan tez, kitap ve makalelere başvurulmuştur. Tercüme, şerh ve sözlükler hakkında ayrıntılı bilgi için şu eserlere bakılabilir: Ozan Yılmaz, Gülistân Şerhi (Südü-i Bosnevi), Çamlıca Basım Yayınları, İstanbul 2012, s. XXXV-XLII; Ahmet Topal, Gülistân Tercümesi (Güldeste-i Gülistân Hediyyeten li'l-İhvân, Fenomen Yayınları, Erzurum 2016, s. 4-16; Ahmet Kartal, Sa'dî-İ Şirâzî'nin Gülistân İsimli Eseri'nin Türkçe Tercümeleri, Bilig, 16, 2001, s. 101-119; Gamze Gizem Avcıoğlu, Sa'dî-yi Şirâzî'nin Hayatı, Eserleri ve Türk Edebiyatındaki Yeri, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2018 s. 224-306.

Ahmet Metin Şahin, Gülistân
Ali b. Hacı Osman, Miftâh-ı Gülistân
Babadağî İbrahim Efendi, Terceme-i Gülistân
Cafer-i Tayyar bin Ahmed Salim, Zübde-i Gülistân²
Dukâgînzâde Yahyâ Bey Dimetokalı, Terceme-i Gülistân
Ebü'l-Kâsım Mehmed b. Ahmed, Tercüme-i Gülistân
Ebyât-ı Gülistân³
Emîr Seyyid Ali el-Hüseyinî, Reyâhînü'l-kulûb
Gülistân Tercümesi⁴
Hasan Rızâ b. Abd er-Rahmân, Terceme-i Gülistân
Hasan Rızâyî, Cûy-ı Rahmet
Hicabi Kırlangıç, Gülistân
Hikmet İlaydın, Gülistân
Hilmî, Bahru'l-Kemâl
İbrahim Alaadin Gövsa, Şeyh Sa'dî
İlyâs Sâid b. Fasîh, Terceme-i Gülistân
İzzet (?) ve Ahmed Saib Bey, Terceme-i Gülistân-ı Sa'dî
Kamil Akça, Bostân ve Gülistân
Katib İbrahim, Fihrist-i Gülistân-ı Sa'dî
Kilisli Rifat Bilge, Bostân ve Gülistân
Mahmud bin Kadî-i Manyas, Terceme-i Gülistân
Mecidî, Kitâb-ı Gülzâr der-Nazîre-i Gülistân-ı Şükûfezâr
Mehmed b. Hüseyin Revânî, Tercüme-i Gülistân-ı Sa'dî
Mehmed İhsan, Sevgi ve Gençlik

² Bu eser aynı zamanda kısmen şerh özelliği taşımaktadır.

³ Eserin kim tarafından yazıldığı belli değildir. Gülistân'da geçen kıt'aların yazılmasıyla oluşturulmuştur. Satırası tercüme niteliği taşımasının yanında bazen sayfa kenarlarında kıt'a tercümelerinin tam olarak yapıldığı da görülmektedir.

⁴ Ahmed Nazmi Türe tarafından derlenen "Mecmuat el-Fevaid" adındaki mecmuuda yer alan muhtasar "Gülistân" tercümesinin mütercimi hakkında bilgi bulunmamaktadır.

- Mehmed Rifat b. Abdullah, Terceme-i Bazı Hikâyât-ı Gülistân
Mehmed Said, Mülistân
Mehmet Kanar, Gülistân
Muhammed Samî, Gül-efşân
Niğdeli Hakkı Eroğlu, Gülsuyu
Nûh b. Mustafâ Konevî, Terceme-i Dîbâce-i Gülistân
Osman Faik, Zübde-i Gülistân⁵
Rıf'at Mehmed Rıf'at b. Abd-Allâh, Terceme-i Ba'zı Hikâyât-i Gülistân
Safi, Cidal-i Sa'dî ba-Müddeî
Safi, Ezher-i Gülistân
Seyf-i Sarayî, Kitâbu Gülistân bi't-Türkî
Sibicabî, Gülistân Tercümesi
Süleymân Es'ad Efendi, Gülistân Tercümesi
Şeyhülislam Es'ad Mehmed, Gül-i Handân (Terceme-i Gülistân)
Şihâb ed-dîn Ahmed b. Muhammed b., Terceme-i Gülistân
Tabî (Sipahîzade Ali Efendi), Gülistân Tercümesi
Tarihü'l-Mevlevî, Kıssa, Hisse: Sa'dî ile Şeyhi
Yakup Kenan Necefzade, Gülistân
Yavuz Keskin, Sûfi Bilgeliği-Gülistân
Zaifî, Kitâb-ı Bostân-ı Nasâyıh
Zaifî, Nigâristân

Gülistân'ın Türkçe Şerhleri

- Cafer Tayyar, Zeyl-i Zübde-i Gülistân ve Rehber-i Gülistân
Hevâyî-i Bursevî, Şerh-i Gülistân
Hüseyin Hüsnî Efendi, Bağbân

⁵ Bu eser aynı zamanda şerh özelliği de taşımaktadır. Güzide-i Gülistân olarak da adlandırılmıştır.

İsmail Hakkı Bursevî, Şerh-i Kelâm-ı Şeyh Sa'dî
Kafi, Şerh-i Gülistân
Kefevî Hüseyin Çelebî, Bostân-efrûz-ı Cinân der-Şerh-i Gülistân
Lami'î Çelebi, Şerh-i Dîbâce-i Gülistân
Mahmûd Tâlî b. Muhammed, Şerh-i Gülistân
Muhyiddîn bin Yahyâ Fakih Kızılhisarî, Şerh-i Gülistân
Osman Faik, Güzide-i Gülistân
Pir Hamdî, Hutbe-i Şerh-i Dîbâce-i Gülistân
Rüşdî Karahisarî, Şerh-i Dîbâce-i Gülistân
Safvet, Şerh-i Cedîd-i Dîbâce-i Gülistân
Sudî-i Bosnevî, Şerh-i Gülistân
Şâhidî İbrahim Dede, Fihrist-i Ebyât-ı Gülistân-ı Şeyh Sa'dî
Şemî Mustafa Efendi, Şerh-i Gülistân

Sözlükler

Kitâb-ı Lûgât-ı Gülistân⁶
Müşkilât-ı Gülistân⁷
Ali b. Hacı Osman, Miftâh-ı Gülistân
Lûgât-ı Gülistân-ı Sa'dî⁸
Ahmed Mazhar, Gülistân ve Lûgât-ı Güldeste

Gülistân Hakkında Türkçe Çalışmalar Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi

Yazma Nüshaları⁹

⁶ Muhtemelen 16.yüzyılda yazılan eserin müellifi belli değildir.

⁷ Müellifi belli olmayan bu lûgât 1593 tarihinde tamamlanmıştır.

⁸ Tahminen 18.yüzyılda temin edilen bu eserin müellifi belli değildir.

⁹ Gülistân'ın yurt içi ve yurt dışı olmak üzere birçok kütüphanede el yazma nüshaları bulunmaktadır. Bu kısım hazırlanırken <http://www.yazmalar.gov.tr> sitesinde kayıtlı nüshalar ile İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan nüshalar esas alınmıştır.

1. Adana İl Halk Kütüphanesi, 01 Hk 176
2. Adana İl Halk Kütüphanesi, 01 Hk 205
3. Adana İl Halk Kütüphanesi, 01 Hk 422
4. Adana İl Halk Kütüphanesi, 01 Hk 728
5. Adana İl Halk Kütüphanesi, 01 Hk 823
6. Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi, 03 Gedik 17749
7. Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi, 03 Gedik 18067
8. Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi, 03 Gedik 18172
9. Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi, 03 Gedik 18173
10. Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi, 03 Gedik 18254
11. Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi, 03 Gedik 18255
12. Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi, 03 Gedik 18256
13. Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi, 03 Gedik 18257
14. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi 05 Ba 1011
15. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi 05 Ba 1033
16. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi 05 Ba 1046
17. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi 05 Ba 592
18. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi 05 Ba 598
19. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi 05 Ba 618
20. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi 05 Ba 619
21. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi 05 Ba 862
22. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi 05 Gü 128
23. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba Mü. F. 00061.12
24. Amasya Gümüşhacıköy İlçe Halk Kütüphanesi, 05 Mü F 61.12
25. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 1105
26. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 1640
27. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 1656/1
28. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 2025
29. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 2509
30. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 2589
31. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 3095
32. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 3140
33. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 3163
34. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 3197/1
35. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 3283
36. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 3284
37. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 3400
38. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 3461
39. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 3807
40. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 4199
41. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 4485
42. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 4554
43. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 65/2

44. Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 749
45. Antalya Elmalı İlçe Halk Kütüphanesi 07 El 2986/1
46. Antalya Elmalı İlçe Halk Kütüphanesi 07 El 3
47. Antalya Elmalı İlçe Halk Kütüphanesi 07 El 3009
48. Antalya Tekelioğlu İl Halk Kütüphanesi 07 Tekeli 732
49. Antalya Tekelioğlu İl Halk Kütüphanesi 07 Tekeli 734
50. Antalya Tekelioğlu İl Halk Kütüphanesi 07 Tekeli 743/1
51. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Atıf Efendi Eki Koleksiyonu, 34 Atf Ek 273
52. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Atıf Efendi Koleksiyonu, 34 Atf 2239
53. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Mehmet Zeki Pakalın Koleksiyonu, 34 Mzp 75
54. Balıkesir Edremit İlçe Halk Kütüphanesi, 10 Ed 67
55. Balıkesir İl Halk Kütüphanesi, 10 Hk 103
56. Balıkesir İl Halk Kütüphanesi, 10 Hk 1149
57. Balıkesir İl Halk Kütüphanesi, 10 Hk 12/01
58. Balıkesir İl Halk Kütüphanesi, 10 Hk 12/1
59. Balıkesir İl Halk Kütüphanesi, 10 Hk 2
60. Balıkesir İl Halk Kütüphanesi, 10 Hk 393
61. Balıkesir İl Halk Kütüphanesi, 10 Hk 5
62. Balıkesir İl Halk Kütüphanesi, 10 Hk 7
63. Beyazıt Devlet Kütüphanesi Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Koleksiyon 34 Dev Mer 419-19086
64. Bosna-Hersek Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, 2613/2
65. Burdur İl Halk Kütüphanesi, 15 Hk 1054
66. Burdur İl Halk Kütüphanesi, 15 Hk 128
67. Burdur İl Halk Kütüphanesi, 15 Hk 46
68. Burdur İl Halk Kütüphanesi, 15 Hk 8
69. Çankırı İl Halk Kütüphanesi, 18 Hk 318
70. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 2102
71. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 23285
72. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 4642/1
73. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 4673
74. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 4762
75. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 4765
76. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 4766
77. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 4778/2
78. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 4782
79. Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi, 21 Hk 1660
80. Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi, 21 Hk 1738
81. Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi, 21 Hk 62
82. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, 22 Sel 1728

83. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, 22 Sel 2694
84. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, 22 Sel 3583
85. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, 22 Sel 3586
86. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, 22 Sel 3657
87. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, 22 Sel 3704
88. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, 22 Sel 4987
89. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, 22 Sel 5514
90. Eskişehir İl Halk Kütüphanesi, 26 Hk 34
91. Eskişehir İl Halk Kütüphanesi, 26 Hk 897
92. Fransa Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Du Ryer/Gaulmin
93. Isparta İl Halk Kütüphanesi 32 Hk 662
94. Isparta İl Halk Kütüphanesi, 32 Hk 664
95. Isparta Uluborlu İlçe Halk Kütüphanesi, 32 Ulu 306
96. İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu, 34 Ae Farsça 1049
97. İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu, 34 Ae Farsça 524
98. İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu, 34 Ae Farsça 525
99. İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu, 34 Ae Farsça 526
100. İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu, 34 Ae Farsça 528
101. İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu, 34 Ae Farsça 529
102. İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu, 34 Ae Farsça 530
103. İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu, 34 Ae Farsça 531
104. İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu, 34 Ae Farsça 961
105. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Süleymaniye Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu 34 Sü-Tarlan 145/1
106. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Amcazade Hüseyin Paşa Koleksiyonu 34 Sü-Hü 379
107. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Süleymaniye Hekimbaşı Musa Nazif Efendi Koleksiyonu, 34 Sü-Na 53
108. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Süleymaniye Hekimbaşı Musa Nazif Efendi Koleksiyonu, 34 Sü-Na 54
109. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKFY00061
110. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKFY00126
111. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKFY00189
112. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKFY00207
113. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKFY00410
114. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKFY00459
115. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKFY00467
116. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKFY00786
117. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKFY01117
118. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKFY01191

119. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKFY01339
120. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKFY01349
121. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKFY01471
122. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKFY01491
123. Kahramanmaraş İl Halk Kütüphanesi, 46 Hk 75
124. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, 37 Hk 156
125. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, 37 Hk 206
126. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, 37 Hk 2146
127. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, 37 Hk 2362
128. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, 37 Hk 2485
129. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, 37 Hk 2584
130. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, 37 Hk 2642
131. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, 37 Hk 687/1
132. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, 37 Hk(a)
133. Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi, Râşid Efendi 603
134. Konya İl Halk Kütüphanesi, 42 Kon 1020
135. Konya İl Halk Kütüphanesi, 42 Kon 1285
136. Konya İl Halk Kütüphanesi, 42 Kon 1841
137. Konya İl Halk Kütüphanesi, 42 Kon 2275
138. Konya İl Halk Kütüphanesi, 42 Kon 2590
139. Konya İl Halk Kütüphanesi, 42 Kon 3538
140. Konya İl Halk Kütüphanesi, 42 Kon 3733
141. Konya İl Halk Kütüphanesi, 42 Kon 3735
142. Konya İl Halk Kütüphanesi, 42 Kon 4158
143. Konya İl Halk Kütüphanesi, 42 Kon 4951
144. Konya İl Halk Kütüphanesi, 42 Kon 5223
145. Konya İl Halk Kütüphanesi, 42 Kon 885
146. Konya Karatay Yusufâğa Kütüphanesi 42 Yu 4898/1
147. Konya Karatay Yusufâğa Kütüphanesi, 42 Yu 4898
148. Konya Karatay Yusufâğa Kütüphanesi, 42 Yu 6890
149. Konya Karatay Yusufâğa Kütüphanesi, 42 Yu 6919
150. Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi Mehmed Asım Bey Koleksiyonu, 34 Ma 473
151. Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi Mehmed Asım Bey Koleksiyonu, 34 Ma 474
152. Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi, 43 Va 1582
153. Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi, 43 Va 1583
154. Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi, 43 Va 1584
155. Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi, 43 Va 1902
156. Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi, 43 Va 1903
157. Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi, 43 Va 1904
158. Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi, 43 Va 1905
159. Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi, 43 Va 1906

160. Kütahya Vahitpaşa İl Halk Kütüphanesi, 43 Va 641
161. Kütahya Vahitpaşa İl Halk Kütüphanesi 43 Va 1448
162. Kütahya Vahitpaşa İl Halk Kütüphanesi 43 Va 1453
163. Malatya Darende İlçe Halk Kütüphanesi 44 Dar 353
164. Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Hk 2613
165. Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Hk 2614
166. Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Hk 2615
167. Manisa İl Halk Kütüphanesi 45 Hk 2618
168. Manisa İl Halk Kütüphanesi Manisa Akhisar Zeynelzade Koleksiyon 45 Ak Ze 189
169. Manisa İl Halk Kütüphanesi Manisa Akhisar Zeynelzade Koleksiyonu, 45 Ak Ze 189
170. Manisa İl Halk Kütüphanesi Manisa Akhisar Zeynelzade Koleksiyonu, 45 Ak Ze 196
171. Manisa İl Halk Kütüphanesi Manisa Akhisar Zeynelzade Koleksiyonu, 45 Ak Ze 6029
172. Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Ak Ze 6029
173. Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 2611
174. Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 2612
175. Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 3356
176. Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 5194
177. Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 6414/3
178. Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 6434
179. Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 7829/1
180. Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 8475
181. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 10
182. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1056
183. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1213
184. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 1488/1
185. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 172
186. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 2
187. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 2341/1
188. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 2551
189. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 308
190. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 3182
191. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 3236
192. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 3722
193. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 418
194. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 5033
195. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 5218
196. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 5900
197. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 5933
198. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 6347

199. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 6358
200. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 6591
201. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 6680
202. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 6681
203. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 6687
204. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 7049
205. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 7093
206. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 7451
207. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 8025
208. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 8154
209. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 846
210. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 8600
211. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 865
212. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 8692/5
213. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 8727
214. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 8939
215. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 9116
216. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 943
217. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz B 594
218. Nevşehir Damad İbrahim Paşa İl Halk Kütüphanesi, 50 Damad 417
219. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonu, 34 Nk 4182M/9
220. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonu, 34 Nk 4183M/13
221. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonu, 34 Nk 4184M/12
222. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonu, 34 Nk 4185M/14
223. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonu, 34 Nk 4186M/14
224. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonu, 34 Nk 3813/1
225. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonu, 34 Nk 4161/1
226. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonu, 34 Nk 4162/1
227. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonu, 34 Nk 4163/1
228. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonu, 34 Nk 4184/12
229. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonu, 34 Nk 4185/14

230. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonu, 34 Nk 4187/14
231. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonu, 34 Nk 4897/8
232. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonu, 34 Nk 4159
233. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonu, 34 Nk 4160
234. Samsun İl Halk Kütüphanesi 55 Hk 1406
235. Samsun İl Halk Kütüphanesi 55 Hk 278
236. Samsun İl Halk Kütüphanesi 55 Hk 324/1
237. Samsun İl Halk Kütüphanesi 55 Hk 398
238. Samsun Vezirköprü İlçe Halk Kütüphanesi 55 Vezirköprü 653
239. Samsun Vezirköprü İlçe Halk Kütüphanesi 55 Vezirköprü 844
240. Sivas Gürün İlçe Halk Kütüphanesi, 58 Gürün 11365/1
241. Tokat İl Halk Kütüphanesi, 60 Hk 393
242. Tokat İl Halk Kütüphanesi, 60 Hk 4
243. Tokat Müzesi, 60 Mü 176
244. Tokat Müzesi, 60 Mü 195
245. Tokat Zile İlçe Halk Kütüphanesi, 60 Zile 25/4
246. Tokat Zile İlçe Halk Kütüphanesi, 60 Zile 438/1
247. Trabzon İl Halk Kütüphanesi, 61 Hk 368
248. Vakıflar Genel Müdürlüğü Ankara Bölge Müdürlüğü Kütüphanesi, 67 Saf 214
249. Zeytinoğlu İlçe Halk Kütüphanesi, 43 Ze 1064
250. Zeytinoğlu İlçe Halk Kütüphanesi, 43 Ze 1127
251. Zeytinoğlu İlçe Halk Kütüphanesi, 43 Ze 930

Tezler

Aysun Çelik, *Türk Edebiyatında Gülistân ve Hasan Rızâyî'nin "Cüy-ı Rahmet" Adlı Manzum Gülistân Şerhi*, Selçuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Konya 2017.

Cansu Okan, *Gülistan Tercümesi'nde Sıfat Fîil*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2018.

Dudu Emekli, *Mehmed Said'in Gülistan Tercümesi (giriş-inceleme-metin-sözlük-ıtpkbasım)*, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.

Ebru Özpehlivan Anaçoğlu, *Mahmud Bin Kadi-i Manyas'ın Manzum Gülistan Tercümesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve

Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

Elif Kuru, *Mahmud bin Kadi-i Manyas'ın Manzum Gülistan Tercümesi (İnceleme-metin-dilbilgisel dizin)*, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021.

Fatma Büyükkarcı Yılmaz, *Za'ifi'nin Manzum Gülistan Tercümesi, Kitab-ı Nigaristan-ı Şehristan-ı Dırahtistan-ı Sebzistan*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2001.

Fatih Yerdemir, *Südi'nin Gülistan ve Bustan Şerhlerinde Şerh Yöntemi ve Söz Varlığı*, Gazi Üniversite Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Ankara 2016.

Gamze Gizem Avcıoğlu, *Sa'di-yi Şirâzi'nin Hayatı, Eserleri ve Türk Edebiyatındaki Yeri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 2018.

Hilfe Atasoy, *Sevfi Sarâyî'nin Gülistan Tercümesi'nde Geçen Atasözleri ve Türkiye Türkçesindeki Karşılıklar*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Mersin 2017.

Hülya Canpolat, *Sadi'nin Gülistan Önsözüne Yapılan Türkçe Serhlerin Karşılaştırılmalı İncelenmesi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İzmir 2006.

İbrahim İmran Öztahtalı, *Lami`i Çelebi Şerh-i Dibace-i Gülistan*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Bursa 1997.

Mehmet Necip Ocak, *Sadi'nin Bostan ve Gülistan Adlı Eserlerinin Eğitim Açısından Değerlendirilmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2001.

Mehmet Özdemir, *Türk Edebiyatında Gülistan Tercümeleleri ve 17. Yüzyıl Yazarlarından Hocazade Esad Mehmed Efendi'nin Gül-i Handan (Terceme-i Gülistan)'ı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Ankara 2011.

Mehmet Turgur Berbercan, *Çağatayca Gülistan Tercümesi (gramer-metin-dizin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 2011.

Nesrin Şahidi Zonos, *Sadi'nin Tehran Gülistan Müzesinde Bulunan Bustan ve Gülistan Yazma Eserlerinin Minyatürlerinin İncelenmesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1994.

Nimet Baykal, *Sa'di-yi Şirazi'nin Gülistan Adlı Eserinde İnsan Tipleri ve Hikayelerinin Tahlili*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2005.

Nimet Yıldırım, *Sa'di-yi Şirazi'nin Bostan ve Gülistan'ında Sözdizimi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Erzurum 1996.

Oğuz Ergene, *Sibîcâbî Gülistân Çevirisi (Giriş- Dil İncelemesi- Metin- Çeviri- Dizin- Tıpkıbasım)*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Adana 2012.

Ozan Yılmaz, *16. Yüzyıl Şârihlerinden Sûdî-i Bosnevî ve Şerh-i Gülistân'ı (İnceleme Tenkitli Metin)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2008.

Süreyya Uğurlu, *Gülistan'ın İki Tercümesi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme: Mahmud b. Kadî-i Manyas'ın Eski Anadolu Türkçesine ve Hikmet İlaydın'ın Türkiye Türkçesine Yaptığı Gülistan Tercümesi*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2012.

Şükrü Baştürk, *Şerh-i Dibace-i Gülistan*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Tezi, Bursa 1997.

Ümit Topuz, *Seyf-i Sarâyî'nin Gülistan Tercümesi'nde Metaforlar*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

Yaşar Tokay, *Anlambilimi Açısından Kitabı Gülistan Bi't-Türki*, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Ankara 2017.

Zafer Köknar, *Muhyiddin Bin Yahya Fakih Kızılhisari'nin Şerh-i Gülistanı*, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzincan 2019.

Kitaplar

Abdurrahman Karadeniz - Hüseyin Su, *Bostan ve Gülistan*, (çev. Hikmet İlaydın), Hece Yayınları, Ankara 2011.

- Adnan Karaismailoğlu, *Sa'dî Gülistan*, Akçağ Yayınları, 2. bs., Ankara 2018.
- Ahmed Saib - İzzet, *Şirazi Terceme-i Gülistan-ı Sadi Şeyh Muslihiddin Sadii*, Yahya Efendi Matbaası, 1875.
- Ahmet Bican Ercilasun, *Gülistan Tercümesi Üzerine Makaleler Dil-Destan-Tarih-Edebiyat*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007.
- Ahmet Metin Şahin, *Sadî Şirâzî Gülistan*, Karbon Kitaplar, 1. bs., İstanbul 2017.
- Ahmet Topal, *Mustafa Vazih Efendi Gülistan Tercümesi: (Güldeste-i Gülistân Hediye-yeten li'l-ihvân)*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum 2016.
- Ali Fehmi Karamanlıoğlu, *Seyf-i Serâyî Gülistan Tercümesi (Kitâb Gülistan Bi't-Türki)*, Milli Eğitim Basımevi, 1. bs., İstanbul 1978.
- Ali Kemal, *Gülistan*, Pırlıta Yayınları, İstanbul 2004.
- Azmi Bilgin-Mustafa Çiçek, *Gül Suyu Gülistan Tercümesi*, (çev. Niğdeli Hakkı Eroğlu), Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000.
- Büşra Arslan, *Bostan ve Gülistan*, Sebe Yayınevi, 1. bs., İstanbul 2018.
- Cafer Tayyar Bin Ahmed Salim, *Şirazlı Şeyh Sadi Gülistan*, Ravza Yayınları, İstanbul 2011.
- Can Alpgüvenç, *Gülistan Sadi'den Seçme Hikâyeler*, Papatya Yayınları, Ankara 1998.
- Cevdet Toprak, *Gülistan Hikmetli Hikayeler*, Mavi Lale Yayınları, İstanbul 2010.
- Ekrem Bektaş, *Gülistan Şeyh Sadi-i Şirazi*, Etkileşim Yayınları, 1. bs., İstanbul 2013.
- Eser Sazak, *Sa'di-i Şirâzî Gülistan*, İnsan Kitap, 1. bs., İstanbul 2017.
- Fatma Burçak, *Gönül Kimi Severse Güzel Odur (Sadi'den Hikayeler)*, Carpe Diem Kitap, 1. bs., İstanbul 2011.
- Filiz Kalyon, *Gülistan*, Akçağ Yayınları, Ankara 2017.
- Fisun Özgenç, *Gülistan*, İskele Yayınevi, İstanbul 2005.
- Hicabi Kırılancı, *Sadî Şirâzî Gülistan*, Kopernik Kitap, 1. bs., İstanbul 2018.
- Hikmet İlaydın, *Şark İslam Klasikleri Gülistan-Sadi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1991.
- İsmail Bilgin, *Gülistan*, Damla Yayınevi, İstanbul 2006.

- Kamil Akça, *Sadi-i Şirazi Bostan ve Gülistan*, Elif Yayınları, İstanbul 2007.
- Kenan Sarıalioğlu, *Sa'di Gülistan*, Bordo Siyah Yayınevi, 2005.
- Kerim Çetinoğlu, *Gülistan*, Kum Saati Yayınları, 1. bs., İstanbul 2012.
- Kilisli Rifat Bilge, *Bostan ve Gülistan*, Can Kitabevi, İstanbul 1968.
- Kilisli Rifat Bilge, *Şeyh Sâdi-i Şirazi Gülistan*, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık, 7. bs., İstanbul 1962.
- M.Naim, *Muslihuddin Sadi-i Şirazi Yeni Müntejabat-ı Gülistan*, Kasbar Matbaası, İstanbul 1892.
- Mehmet Kanar, *Sâdi-i Şirâzi Gülistan*, Ş'ule Yayınları, 2. bs., İstanbul 2002.
- Mehmet Turgut Berbercan, *Çağatayca Gülistan Tercümesi (Gülistan-ı Türkî)*, Hakim Yayıncılık, 3. bs., Ankara 2016.
- Melike Yücel, *Bostan ve Gülistan*, Karmen Klasikleri, İstanbul 2015.
- Mustafa Özçelik, *Şirazlı Sâdi Gülistan'dan Seçmeler*, Kardelen Yayınları, İstanbul 2005.
- Mustafa Özkan, *Mahmud b. Kâdi-i Manyâs Gülistan Tercümesi: Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük*, Türk Dili Kurumu Yayınları, Ankara 1992.
- Niğdeli Hakkı Eroğlu, *Gülistan*, Kapı Yayınları, 3. bs., İstanbul 2020.
- Oğuz Ergene, *Sadi Gülistan Tercümesi*, (çev. Sibicabi), Türk Dili Kurumu Yayınları, Ankara 2017.
- Olca Kocatürk, *Sa'di-i Şirâzi Osmanlıca Öğrenenler İçin Gülistan'dan Seçme Hikâyeler*, Dün Bugün Yarın Yayınları, 2021.
- Osman Koca, *Sadi Şirazi Bostan ve Gülistan*, Beyan Yayınları, İstanbul 2016.
- Ozan Yılmaz, *Gülistan Şerhi (Sadi-i Bosnevi)*, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2012.
- Sadık Yalsızuçanlar, *Şirazlı Sadi Gülistan*, Timaş Çocuk Yayınevi, 2000.
- Selim Gündüzalp, *Sadi-i Şirazi Gülistan Seçme Öyküler*, Zafer Yayınları, 3. bs., İstanbul 2008.
- Suat Batur, *Gülistan*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2005.
- Vahap Kabahasanoğlu, *Gülistan*, Serhat Yayınevi, İstanbul 2005.
- Yakup Kenan Necefzâde, *Şeyh Sadi-i Şirazi Bostan ve Gülistan & Allame Zemahşeri Altın Kûpeler*, Milli Gazete Yayınevi, İstanbul 2004.

Yavuz Keskin, *Sufi Bilgeliği Gülistan Sadi*, Sınır Ötesi Yayınları, 2. bs., İstanbul 2007.

Makaleler

Abdullah Battal Taymas, “Seyf Sarayî'nin Gülistan Tercümesini Gözden Geçiriş”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Bellekten*, Haziran 1955, c. 3, s. 73-98.

Abdurrahman Rıza Seyfi-Nazemi Aydın, “Seyid Muhammed Şevket El-İstanbulî ve Sedî'nin “Gülüstân” ı Üzerine “Sünbülüstân” İsmiyle Kaleme Aldığı Nazirasi”, *The Journal of Academic Social Science*, S. 71, Haziran 2018, s. 601-614.

Abdür-rauf Aydın, “Şeyh Sa'dî Şirâzî'nin Gülistan'ında İktisadi Öğeler”, *Social Sciences Studies*, S. 29, Ocak 2019, s. 204-208.

Adem Ceylan, “Eğitim Bakımından Gülistan”, *Turkish Studies*, Kasım 2007, s. 228-247.

Ahmet Kartal, “Sa'dî-i Şirâzî'nin Gülistân İsimli Eserinin Türkçe Tercümeleleri”, *Bilig*, S. 16, Kış 2001, s. 99-126.

Ahmet Zeki Güven, “Gülistan ve Bostan Adlı Eserlerin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi”, *Turkish Studies*, C. 9, S. 6, Ocak 2014, s. 505-517.

Aysun Çelik, “Hasan Rızâyî'nin “Cûy-ı Rahmet” Adlı Manzum Gülistân Tercümesi / Hasan Rızâyî's Verse Translation Of Gulistan Named “Cûy-ı Rahmet””, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 0, S. 33, Temmuz 2015, s. 211-216.

Ayşehan Deniz Abik, “Seyf-i Sarayî'nin Gülistan Tercümesinde –IsAr Düşündürdükleri”, *Prof. Dr. Mehmet Özmen Armağanı*, ed. Nurettin Demir-Faruk Yıldırım, Adana 2014, s. 21-38.

Çetin Kaska, “Anadolu'da Sa'dî-i Şirâzî'nin Gülistân Adlı Eserine Yazılan Farsça Nazireler”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 22, Mart 2021, s. 527-539.

Çetin Kaska, “Gülistân'a Nazire Farsça Bir Eser: Sâyili'nin Ravzatü'l-Ahbâb'ı”, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, S. 14, Nisan 2021, s. 54-79.

Çetin Kaska, “Mîrzâ Âkâ Hân-ı Kirmânî'nin Sultan Abdülhamid'e Takdim Ettiği Rıdvân Adlı Farsça Eseri”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1, Nisan 2021, s. 351-374.

Fatoş Silman-Hatice Kayhan, “Sadî Şirazi’nin Bostan ve Gülistan Eserlerinin Yönetimsel Açıdan İncelenmesi”, *Turkish Studies*, C. 18, S. 6, Mart 2017, s. 535-545.

Harun Er-Fatma Ünal-Davut Gürel, “Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Aktarımı Açısından Sadî Şirazi’nin “Bostan” ve “Gülistan” İsimli Eserlerinin İncelenmesi”, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 18, S. 1, Haziran 2016, s. 225-242.

İbrahim Kaya, “Südi’nin Şerh-i Gülistan’da Şem’î’ye Yönelttiği Anlamla İlgili Eleştiriler”, *Turkish Studies*, 2012, s. 1461-1488.

İbrahim Kaya, “Südi’nin Şerh-i Gülistan’da Şem’î’ye Yönelttiği Dilbilgisi, Üslup Yanlışı ve Nazım Şekilleriyle İlgili Eleştiriler”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 9, S. 2, Haziran 2012, s. 21-44.

İbrahim Kaya, “Südi’nin Şerh-i Gülistan’da Şem’î’ye Yönelttiği Sahih Nüshalara Muhalefetle İlgili Eleştiriler”, *Turkish Studies*, Bahar 2012, s. 649-674.

İbrahim Kaya, “Südi’nin Şerh-i Gülistan’ındaki Eleştirilerine Toplu Bir Bakış”, *Turkish Studies*, 7/3, Yaz 2012, s. 1719-1739.

Janos Eckmann, “Sadî Gülistan’ının Bilinmeyen Çağatayca Bir Çevirisi”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, C. 16, S. 16, 1968, s. 17-29.

Musa Balcı, “Bir İslâm Medeniyeti Şairi Olarak Sa’dî-yi Şirâzî’nin Poetikası”, *Ekev Akademi Dergisi*, S. 66, Bahar 2016, s. 433-461.

Mustafa Özkan, “Manyaslı Mahmud’un Manzum Gülistan Tercümesi ve Yeni Bir Nüshası”, *Turkish Studies*, 9/9, 2014, s. 1-16.

Najibullah Bigzad, “Gülistan Tercümesi ile Dîvânu Lugâti’t Türk’te Ortak Kavrama Gönderme Yapan Eşdeğer Atasözleri”, *Black Sea Journal of Public and Social Science*, C. 2, S. 2, Haziran 2019, s. 97-101.

Nasrin Zabeti Miandoab, “Seyf-i Sarayı’nın Gülistan Tercümesi’nin, Sadî’nin Gülistan’ı ile Karşılaştırılması”, *Nüsha*, C. 17, S. 45, Aralık 2017, s. 63-74.

Salih Aybey, “Sadî Şirazi’nin “Bostan” ve “Gülistan” Adlı Eserlerinin Din Eğitimindeki Yeri ve Önemi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 69, Ocak 2019, s. 425-437.

Şükrü Baştürk, “Rüşdî’nin Şerh-i Dibâce-i Gülistan’ında XVI. Yüzyıl Türkçesinin Söz Varlığı” *Turkish Studies*, 4/6, Eylül 2009, s. 22-38.

Yaşar Tokay, “Kitâbu Gülistân Bi't-Türki'de Geçen Deyimler Üzerine Kavramsal Bir Tasnif Denemesi I.” *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5/4, 2016, s. 1561-1592.

Yaşar Tokay, “Kitâbu Gülistân Bi't-Türki'de Geçen Deyimler Üzerine Kavramsal Bir Tasnif Denemesi II.”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6/2, 2017, s. 611-637.

Yaşar Tokay, “Kitâbu Gülistân Bi't-Türki'de Hayvan Adlarının Metaforik Kullanımı”, *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3/1, 2018, s. 31-52.

Yaşar Uzun, “Sa'dî Şîrâzî'nin Bostân ve Gülistân'ında Etik Yönetim Tavsiyeleri”, *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 6/1, 2021, s. 171-204.

Yusuf Babür, “Sadi'nin Gülistan'ında Hayvan Teşbih ve Temsilleri”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 24, Ocak 2020, s. 41-107.

Bildiriler

Dilek Bayraktar, “Seyf-i Sarâyî'nin Gülistan Tercümesinde Yiyecek ve İçecek Adları”, V. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi 2014 TUDOK, 23-24 Haziran 2014: bildiriler, ed. Bahtiyar Aslan, haz. A. Dinçel ve öte., *İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi*, 2014: 207-217.

Hazin Hayal İçel, “Seyf-i Sarayı ve Kadi-i Manyas'ın Gülistan Tercümelerinin Karşılaştırılması”, İKÜ III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi 2010 TUDOK 2010 20-22 Eylül 2010: bildiriler, ed. Ömür Ceylan, c. 1, *İstanbul: İKÜ Yayınları*, 2012: 361-366.

Ozan Yılmaz, “Südi'nin Gülistân Şerhi'nden Hareketle XVI. Yüzyıl Nesir Dili ve Üslûbuna Dair Tespitler”, *Klasik Edebiyatımızın Dili: bildiriler*, haz. Mustafa İsen, *Ankara: Atatürk Kültür Merkezi*, 2017: 321-337.

Ansiklopedik Maddeler

Tahsin Yazıcı, “Gülistân”, *DİA*, c. 14, TDV Yayınları, İstanbul 1996, s. 240-241.

SONUÇ

Sa'dî-i Şîrâzî, 13. yüzyıl Fars edebiyatının önemli şairlerinden biridir. Hayatı hakkında farklı ve çelişkili bilgiler bulunmaktadır. Eserleri üzerine yapılan

çalışmalar sonucunda hayatı ile ilgili bazı hususlarda ortak bir fikir birliğine ulaşılmıştır. Manzum ve mensur tarzda çok sayıda eser kaleme almıştır. Bunlar içerisinde Bûstân ve Gülistân isimli eserler, şairin şöhret kazanmasında çok önemli bir yere sahiptir. Bu eserler aynı zamanda Türk edebiyatına tesir etmiş eserlerdir. Osmanlı şair ve nasirleri tarafından bu eserlerin şerh ve tercümeleri yapılmış nazire yoluyla yeni eserler ortaya koyulmuştur. Hem doğrudan Gülistân üzerine hem de Gülistân'ın tercüme ve şerhleri üzerine akademik ve edebî birçok yayın da bulunmaktadır. Ama ne Sa'dî-i Şirâzî'yi ne de eserlerinden birini esas alan herhangi bir bibliyografya türünden çalışma tespit edilememiştir. Bu açıdan Sa'dî-i Şirâzî'nin Gülistân'ı üzerine bir bibliyografya çalışmasının yapılması uygun görülmüştür. Yapılan bu çalışma sonucunda Gülistân'ın 251 tane el yazma nüshası tespit edilmiştir. Hem Türkiye'deki kütüphaneler hem de İran başta olmak üzere farklı ülke kütüphaneleri daha ayrıntılı tarandığında tabii ki bu sayı artacaktır. 11 Doktora, 13 Yüksek lisans olmak üzere 24 adet lisansüstü tez hazırlanmıştır. Eser üzerine yurt içinde bazıları eski harfli olmak üzere 43 tane kitap çalışması yapılmıştır. Bu çalışmaların bazıları akademik bazıları ise edebiyata hevesli kişiler tarafından hazırlanmış Gülistân tercümeleri olarak tezahür eden edebî çalışmalardır. Akademik olmayan bu eserlerin Gülistân'daki hikmetleri insanlara aktarmak amacıyla hazırlanmış olduğu kanaati hasıl olmuştur. Literatür taraması sırasında Gülistân hakkında yurt dışında da kitap çalışmalarına denk gelindi ama bu çalışmaların tamamının tespit edilebilmesinin zorluğundan bunlara yer verilmedi. Eser üzerine Türk ve yabancı araştırmacılar tarafından 28 adet de makale kaleme alınmıştır. Bu makalelerin bir kısmı, eserin tercümeleri ve şerhleri üzerinedir. Bir kısmı ise eserin içeriğinden çıkarılan bazı tespitlerin ortaya koyulması yoluyla hazırlanmıştır. Eser hakkında ancak 3 bildiri tespit edilmiştir. Daha çok bildiri olması muhakkaktır. Bildirilerin sadece sunulup kitap hâlinde baskısının yakın zamana kadar tercih edilmemesi bildirilerin tespit edilmesini zorlaştırmıştır.

Bu çalışma ile hem İran edebiyatında hem de Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan Sa'dî Şirâzî'nin Gülistân isimli eseri üzerine bir bibliyografya denemesi yapılmıştır. Hem böyle bir açığın kapatılması hem de Sa'dî Şirâzî ve diğer eserleri noktasında da böyle bibliyografya çalışmaları yapılmasına teşvik olması düşüncesiyle bu çalışma hazırlanmıştır.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Muhammet Mutlu (2018). “Bakî Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi”, *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 4/4, s. 876-913
- ARSLAN, Mehmet (2007). “Kültür Tarihimiz Açısından Zengin Bir Kaynak: Sûr-nâmeler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5/10, s. 221-258.
- ÂŞTİYÂNÎ, Abbâs İkbâl (1377). “Zemân-i Tevellud ve Evâil-i Zindegânî-i Sa’dî”, *Mecelle-yi Sa’dî Şinâsî*, Şirâz, No: 1, s.26.
- AVCIOĞLU, Gamze Gizem (2018). *Sa’dî-yi Şirâzî’nin Hayatı, Eserleri ve Türk Edebiyatındaki Yeri*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- AYVERDİ, İlhan (2006). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, C.I. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- BEKTAŞ, Ekrem (2009). “Nâbî Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi”, *Şair Nâbî Sempozyumu*, (Ed. Ali Bakkal), Şanlıurfa: Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü [t.y.], s. 518-537.
- BİLGİN, Azmi; ÇİÇEKLER, Mustafa (2011). *Gül Suyu Gülistan Tercümesi*, İstanbul: Kurtuba Kitap.
- ÇAKIR, Müjgan (2007). “Kıyafetnameler Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5/9, s. 333-350.
- ÇİÇEKLER, Mustafa (2008). “Sa’dî-i Şirâzî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 35, s.s. 405-407.
- FUTŪHÎ, Mahmûd (1391). “Sebk Şinâsî-yi Risâil-i Sa’dî”, *Sa’dî Şinâsî*, No: 15, s. 53-78.
- İLAYDIN, Hikmet (1954). *Sa’dî Hayatı, Sanatı ve Eserleri*, İstanbul: Varlık Yayınevi.
- KANAR, Mehmet (2011). *Gülistan*, İstanbul: Şule Yayınları.
- KARTAL, Ahmet (1999). *Osmanlı Medeniyetini Besleyen Kültür Merkezleri - Edebi Açından- (XI. Asırdan XVI. Asrın Sonuna Kadar Türk Edebiyatı ile Fars Edebiyatının Münasebetleri)*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- KELEŞ, Reyhan (2012). *Şair Nâbî’nin Bibliyografyası*, (Ed. Ali Fuat Bilkan), Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- KILIÇ, Hulusi (1991). “Bağdatlı İsmâil Paşa” TDV İslam Ansiklopedisi C.4, İstanbul, s. 447-448.

- KIRLANGIÇ, Hicabi (2013). *Gülistan*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- KONCU, Hanife (2007) “Yusuf u Züleyha Bibliyografyası”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5/10, s. 617- 630.
- KONCU, Hanife (2007). “Leyla ve Mecnun Bibliyografyası”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5/10, s. 597-615
- KOŞİK, Halil Sercan (2013). “Nefî Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi”, *Turkish Studies*, 8/1, s. 1978- 1993.
- KÖKSAL, M. Fatih (1999). “Türkçe Şuara Tezkireleri Üzerine Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası”, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Dr. Himmet Biray Özel Sayısı: s. 544-567.
- MASSE, Henri (1364). *Tahkik der Bâre-yi Sa’dî*, (çev. Muhammed Hasan Mehdivî-yi Erdebili ve Gulâm Huseyin Yûsufî), Tahran: İntişârât-i Tûs.
- MUVAHHİD, Ziya (1388). “Sa’dî”, *Dânişnâme-yi Zebân ve Edeb-i Fârsî*, Tahran.
- SİNAN, Betül (2007). “Necati Bey ve Şeyh Galip Literatürü.”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5/10, s. 565-586.
- ŞAFAK, Turgay (2016). *Sa’dî-yi Şirâzî Beş Meclis ve Akıl ve Aşk Risalesi*, İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.
- ŞAHİN, Ahmet Metin (2012). *Gülistan*, İstanbul: Yağmur Yayınevi.
- Şemseddin Sâmi (1996). *Kâmûsü’l-A’lâm*, 6 cilt, Ankara: Kaşgar Neşriyat.
- TAVUKÇU, Orhan Kemal (2007). “Ayrılığın Terennümü: Eski Türk Edebiyatında Firâk-nâmeler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5/10, s. 197-220
- TEKİN, Mustafa (2007). “Mevlâna Bibliyografyası”, *İSTEM*, S:10, s. 345-398.
- ULUDAĞ, Erdoğan (1995). “Mesnevî Araştırmaları Bibliyografyası” *Müteferrika*, S.7, s. 55-86.
- YILMAZ, Ozan (2012). *Gülîstân Şerhi (Sûdî-i Bosnevî)*, İstanbul: Çamlıca Basım Yayın.
- ZULFEKÂRÎ, Muhsin (1394). “Zebân ve Tesvîr der Ta’birât-i Kur’ânî-i Kasâid-i ‘Arabî-i Sa’dî”, *Pejûhişhâ-yi Edebî- Kur’ânî*, No: 2, s.157-174.